

EEVA LINDÉN, AIKANSÄ AINOKAINEN

—
MIA HALONEN

Eeva Lindén oli paitsi ensimmäinen, lähes kymmenen vuotta myös ainoa fennistiikan naistohtori. Hänen väitöskirjansa »Kaakkois-Hämeen murteiden äännehistoria I: Konsonantisto» valmistui vuonna 1942; laudaturtyönsä »Äänneopillinen esitys Heinolan murteesta» hän oli tehnyt 13 vuotta aiemmin. Seuraava naistohtori oli Taimi Metsikkö¹, joka väitteli aiheesta »Kirjasuomen opetus- ja koulusanastoa» vuonna 1951. Metsikkö opiskeli Lindénin kanssa samoihin aikoihin: laudaturtyönsä »Murteiden taistelun ajan maallisen kirjallisuuden uudissanat» hän teki vuonna 1931. 1920- ja 1930-luvulla Lindénillä ja Metsiköllä oli kyllä naiskollegoja: tuona aikana Helsingin yliopiston suomen kielen laitoksella tehdyistä (suomen kielen laitoksella säilytettävistä) 181 laudaturtyöstä 120 oli naisten ja 61 miesten tekemiä. Myöhemmin heistä väitteli kolme naista ja 13 miestä. Kaksi muuta naisväittelijää — Tellervo Tapionlinna ja Hilikka Vilppula — eivät väitelleet fennistiikasta, miesten väitöskirjoista yli puolet (7) oli fennistiikkaa.² Miestenkään väitöskirjojen määrä ei ole huimaava, mutta 1920- ja -30-luvuilla fennistimiehistä sentään noin joka viides väitteli ja joka kymmenes väitteli fennistiikasta. Naiseus asetti Lindénin aikakauteen sekä opiskelemaan enemmistöön että väittelevään vähemmistöön.

Kuva kärjistyy, jos tarkastellaan erikseen 1920- ja 1930-lukuja. 1920-luvulla laudaturtoita tehtiin yhteensä 49, joista naisten tekemiä oli 29 ja miesten 20. Naisopiskelijoita oli siis noin puolet enemmän kuin miehiä. 1920-luvulla maistereiksi valmistuneista naisista väitteli myöhemmin vain Lindén eli noin kolme prosenttia. Miesten tekemiä väitöskirjoja oli viisi (25 %), joista kolme oli fennistiikkaa tai kielitiedettä. Ero miesten ja naisten väitöskirjojen määrässä on huikea, kun ottaa huomioon sen, miten paljon enemmän jo tuolloin oli naisopiskelijoita.

1930-luvulla naiset sitten todella rynnistivät opiskelemaan fennistiikkaa. 1930-luvulla tehdyistä laudaturtoista peräti 91 on naisten tekemiä ja vain 41 miesten. Naiset tekivät laudaturtoita yli kaksi kertaa enemmän kuin miehet. Kaksi heistä siis myös väitteli. Miehistä väitteli kahdeksan (lähes 20 %); puolet väitöskirjoista oli fennistiikkaa. Ero on vielä 1920-lukua huomattavampi: miestenkin fennististen väitöskirjojen prosentuaalinen osuus oli pienempi kuin 20-luvulla, mutta naiset eivät väitelleet 30-luvulla lainkaan, vaikka naisia oli opiskelijoista miehiin nähden jo kaksinkertainen määrä.

1920-luvulla suomen kielen laudaturtoissa tutkittiin eniten äänneoppia ja -historiaa:

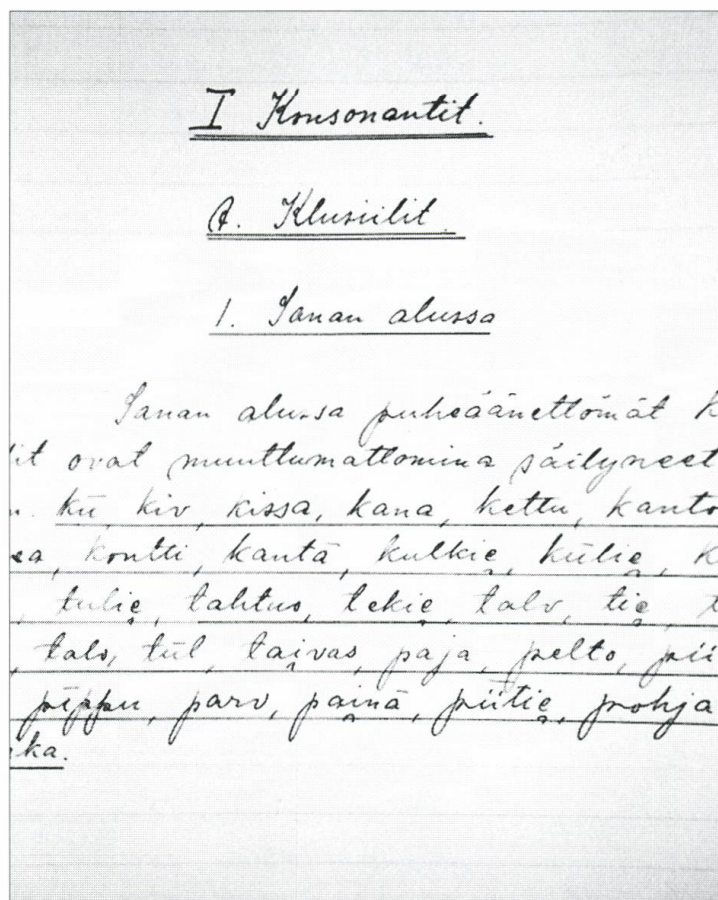
¹ Taimi Metsikkö ei ole tätä mainintaa lukuun ottamatta mukana katsauksessa esitetyissä luvuissa. Olen räjannut tarkastelun Helsinkiin, Helsingin yliopiston suomen kielen laitoksella säilytettäviin laudaturtutkielmiin ja näiden tekijöihin; Metsikön työ sieltä puuttuu (ks. Hakulinen 1979: 429).

² 1920- ja 1930-luvuilla väitöskirjoja tehtiin myös kansallisista lähitieteistä.

▷

49 työstä 23 oli tämän alan tutkimuksia. Se poiki myös kaksi väitöskirjaa: yksi kahdeksasta miehestä väitteli — Paavo Numminen aiheesta »Das lateinische in mit Akkusativ bis zu Augustus' Tod» — samoin kuin yksi viidestätoista naisesta — Eeva Lindén. Muiden sittemmin väitelleiden miesten laudaturtöiden aiheet olivat »Otto Tarvanen suomenkielen käyttäjänä» (Vilho Haila), »Agricolan Uuden Testamentin suomennoksen historiallisten kirjain partisipijärjestelmät verrattuna 1642 vuoden raamatunkäännöksen vastaavien kirjojen partisipijärjestelmiin» (Niilo Lehmuskoski), »Tutkimus vuoden 1642 raamatunkäännöksen Joosuan ja Tuomarein kirjasta» (Yrjö Nurmio) ja »Lappeen ja Taipalsaaren pitäjän ristimänimistöä vv. 1819–1919» (Yrjö Oinonen). Nämä miehet tutkivat siis vanhaa kirjasuomea, yksityisen kielimiehen tuotantoa ja nimistöä. Myös naiset tarttuivat tämäntyyppisiin aiheisiin: esimerkiksi »Sanayhtymäopillinen katsaus Mikael Agricolan käsikirjassa ja Messussa esiintyviin partitiiveihin» (Hulda Hynninen), »k-γLönnrotin tuotannossa» (Martta Juusela), »Etnografiset ainekset Heikki Meriläisen tuotannossa» (Anna Leinonen), »Ristiinan kansannaisten puvuista ja pukusanastosta v. 1900 ja sitä ennen» (Sanelma Heinikainen) ja »Perniön heinäntekotavoista ja -sanoista 1860–70-luvuilla» (Helmi Helminen). Nämä naiset eivät kuitenkaan jatkaneet väitöskirjaan asti. Laudaturtöiden aiheet jakautuvat 1920-luvulla samaan tapaan molemmilla sukupuolilla: suosituin ala oli äänneoppi ja kirjasuomen historia, seuraavana tulivat sanasto ja nimistö. Suurimpana erona olikin väitöskirjojen lukumääräsuhde, joka oli miesten eduksi 5–1.

Myös 1930-luvulla miehet ja naiset valitsivat kutakuinkin samanlaisia aiheita. Nyt

Näyte Eeva Lindénin laudaturtyöstä vuodelta 1929. Valokuva: Mia Halonen.

suurimmaksi kiinnostuksen kohteeksi nousivat kuitenkin nimitykset, sanasto ja erilaiset kuvaukset kansan vanhoista tavoista sanastoineen. Tällaisia töitä oli enemmistö 1930-luvun 132 laudaturtyöstä: 88 eli 67 % niistä käsitteli nimityksiä tai sanastoa. Näistä 28 (68% miehistä) oli miesten tekemiä ja 60 (66% naisista) naisten. Seuraava suuri ryhmä oli äänneoppi, josta tehtiin 15 työtä; yhdeksän niistä tekivät naiset. Ainoa selkeä ero aiheenvallinnassa miesten ja naisten välillä oli naisten suuri kiinnostus sijamuotoihin ja niiden semantiikkaan. Tällaisia töitä naisista teki 11, miehistä yksi. Kaksi naista — Impi Toivola ja Iida Tervonen — teki laudaturtyönsä lauseopista. Nämä olivat ainoat 1920- ja 1930-luvun lauseopilliset laudaturtyöt.

1920- ja 1930-luvun laudaturtyöt olivat aikakautensa lapsia. Niiden aiheissa näkyivät sekä fennistiikan perspektiivi — konkreettisuus, historismi ja kansallishenkisyys — että fennistiikan tieteenihanne — positivismi ja aineskeskeisyys (Karlsson 1975). Töihin kerättiin itse laajat aineistot tai aineistona käytettiin laajoja vanhan kirjasuomen teoksia, esimerkiksi Raamattua. Molemmat vuosikymmenet olivat vielä nuorgrammaattista Eemil Nestor Setälän kautta, mikä näkyy töiden aiheenvallinnassa. Naisten kahdessa erikoisalassa — kiinnostuksessa sija- ja muuhun semantiikkaan ja lauseoppiin — voisi nähdä poikkeaman valtavirrasta. Vaikka kausi oli vielä vahvasti setäläläinen, siinä oli myös muunlaisia vaikutuksia. Setälän muut työt veivät vuoden 1904 jälkeen suurimman osan hänen ajastaan. Tuolloin professorin tehtäviä hoitivat Heikki Ojansuu ja E. A. Tunkelo. Varsinkin Tunkelo oli aikansa erikoisuus: sijojen syntaksista ja semantiikasta kiinnostunut ei-nuorgrammaatikko, joka sai vaikutteensa enemmänkin Ruotsista Adolf Noreenilta kuin oman laitoksensa fennisteiltä. (Korhonen 1986: 140, 173–174; Itkonen 1995.)

Miksi naiset eivät 1920- ja 1930-luvuilla jatkaneet opintojaan ja tutkimuksiaan laudaturtyöstä pidemmälle? Syitä oli varmasti yhtä monia kuin laudaturtöitä tehneitä naisia. Jotain voi ehkä kuitenkin nähdä myös naisten aiheenvallinnoista.

Nimityksiä ja sanastoa naiset siis tutkivat varsinkin 1930-luvulla paljon. Huomattavaa on, että puolet niistä käsitteli naisten perinteisiä elämänalueita: ruokataloutta, karjanhoitoa ja kankaankudontaa. Jos mukaan otetaan heinäntekoa, kaskiviljelyä ja riihitapoja koskevat nimitykset ja sanastot, luku vielä nousee. Miesten nimitys- ja sanastotöistä suurin osa käsitteli metsästystä, kalastusta, asuinrakennuksia ja kirjojen ja muiden painettujen julkaisujen sanastoa. Ehkäpä »aitonaiselliset» aiheet eivät ole innostaneet naisten työnhajaajia, niin ettei kannustusta jatkoon ohjaajilta tullut.³ Toisaalta naiset ovat todennäköisesti myös haastatelleet enemmän naisia, miehet miehiä. Naisille ei ehkä olisi kerrottu kalastuksesta ja metsästyksestä samalla tavalla kuin miehille. Nimitysten ja sanaston keruun tulos riippuu paljon informanteista. (Vrt. esim. Kosonen 1988: 286–298.)

Kiinnostavampaa mielestäni on se, etteivät naiset jatkaneet myöskään lauseopin ja semantiikan saralla, jolla he kuitenkin graduvaiheessa puursivat lähes yksinvaltiaina; näitä töitähän naisilla oli 1920- ja 1930-luvuilla yhteensä 17, miehillä vain neljä, yksikään ei varsinaisesti syntaktinen. Vuosisadan vaihteessa oli julkaistu useista pitäjistä hyviä lauseopillisia muistiinpanojulkaisuja, kaikki miestutkijoiden tekemiä. Mutta nyt naiset sou-

³ Lausuntoja 1920- ja 1930-luvun laudaturtöistä ei ole tallessa. 1950- ja 1960-luvun gradulausuntoja tarkastelleet Onikki ja Seppänen (1989) ovat todenneet, ettei niissä kehoiteta naisia jatko-opiskeluun tai käsitellä työtä osana laajempaa tutkimusta, toisin kuin miesten graduja koskevissa lausunnoissa. Usein naisten tekemien gradujen lähes ainoana ansiona nähtiin aineiston keräämisen ja muistiinmerkitsemisen huolellisuus. (Mts. 52–53.)

vat vasten aikansa valtavirtaa. Tutkimusten mielenkiinto suuntautui vielä pitkään murremaantieteeseen, vanhaan kirjasuomeen, paikannimistöön ja sanastohistoriaan (Karlsson 1975: 189). Myös Tunkelo — joka on mahdollisesti vaikuttanut syntaksin ja semantiikan laudaturtöiden syntyyn — teki nuorgrammaattisia äännehistorian tutkimuksia: olihan hän sekä Setälän oppilas että tämän sijainen (Korhonen 1986: 175; Itkonen 1995). Naiset näyttävät suuntautuneen 1930-luvulla osittain uusille urille fennistiikassa, mutta jostain syystä he eivät jatkaneet. Veikö heidät kansakoulujen opettajantarve, perheen perustaminen tai kiinnostuksen puute, vai työnsikö kannustuksen puute ulos yliopistolta? Miten sota vaikutti etenemismahdollisuuksiin? Se vaikutti ainakin 1920- ja 1930-luvuilla opiskelleiden miesten kohtaloon — on mahdotonta selvittää, montako potentiaalista väittelijää kaatui.

Varsinaisen pioneerityön teki kuitenkin sodan jaloissa väitellyt Eeva Lindén, jonka tutkiuus jatkui läpi koko elämän. Hyvän kuvan Lindénin tutkijan- ja opettajanurasta saa Päivi Rintalan katsauksesta (1981), jonka hän on kirjoittanut Lindénin 85-vuotispäivän kunniaksi *Virittäjään*. ■

Kirjoittajan sähköposti: *Mia.Halonen@helsinki.fi*

LÄHTEET

- HAKULINEN, LAURI 1979: Suomen kielen rakenne ja kehitys. Neljäs, korjattu ja lisätty painos. Otava, Helsinki.
- ITKONEN, TERHO 1995: E. A. Tunkelon syntymästä 125 vuotta. – *Virittäjä* 99 s. 566–582.
- KARLSSON, FRED 1975: Fennistiikan tieteenparadigmasta ja sen ohjausvaikutuksesta. – *Virittäjä* 79 s. 179–193.
- KORHONEN, MIKKO 1986: Finno-Ugrian language studies in Finland 1828–1918. Societas Scientiarium Fennica. Helsinki.
- KOSONEN, KIRSTI 1988: Herroille marjassa. Naiset sanastamassa. – Lea Laitinen (toim.), *Isosuinen nainen. Tutkielmia naisesta ja kielestä* s. 283–299. Yliopistopaino, Helsinki.
- Muoto-opin arkiston laudaturtyökokoelmat. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- MÄKELÄ-HENRIKSSON, EEVA – PUUPPONEN, TUOVI (toim.) 1978: Helsingin yliopiston väitöskirjat 1828–1977. Helsingin yliopiston kirjaston julkaisuja 41. Helsinki.
- ONIKKI, TIINA – SEPPÄNEN, EEVA-LEENA 1989: Näppärä neiti ja nuori tutkija. Suomenopiskelijat 1950- ja 1960-luvun vaihteen gradulausunnoissa. – *Naistutkimus* 4/89 s. 49–55.
- PARONEN, JUHANI (toim.) 1977: Fennistiikan opinnäytteitä. Bibliografinen luettelo Suomessa vuosina 1886–1975 tehdyistä suomen kieltä ja sen sukukieliä koskevista painamattomista akateemisista opinnäytteistä. Castrenianumin toimitteita 16. Helsinki.
- RINTALA, PÄIVI 1981: Eeva Lindén 85-vuotias. – *Virittäjä* 85 s. 52–56.